
TRETIA KAPITOLA

PRÁVNÁ ÚPRAVA KORUPCIE V PODMIENKACH SAMOSTATNEJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

1. Vývoj právnej úpravy postihu korupcie po vzniku samostatnej Slovenskej republiky

Aj napriek vzniku Slovenskej republiky ako samostatného, suverénneho a zvrchovaného štátu k 1. januáru 1993 zostal na našom území platný a účinný pôvodný spoločný Trestný zákon. Právna úprava korupcie v ňom bola obsiahnutá v druhej tzv. zvláštnej časti, v tretej hlave s názvom „Trestné činy proti poriadku vo veciach verejných“ v treťom oddiele s názvom Úplatkárstvo v podobe štyroch ustanovení. Išlo o úpravu prijímania úplatku (§ 160), podplácania (§ 161), nepriameho úplatkárstva (§ 162) a osobitných ustanovení týkajúcich sa účinnej lútosti (§ 163).

Skutková podstata trestného činu úplatkárstva (§ 160) pozostávala zo základnej a dvoch kvalifikovaných skutkových podstát. Podľa základnej skutkovej podstaty (§ 160 ods. 1) sa odňatím slobody až na dva roky, nápravným opatrením alebo trestom zákazu činnosti postihoval páchatel, ktorý si v súvislosti s obstarávaním vecí verejného záujmu **dal sľúbiť** alebo **prijal** úplatok. Prísnejšie, trestom odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky bolo postihované konanie páchatela, ktorý za rovnakých podmienok úplatok **žiadal**. Páchatel, ktorý sa dopustil tohto trestného činu ako verejný činiteľ (špeciálny subjekt skutkovej podstaty), sa postihoval trestom odňatia slobody na jeden až päť rokov. *„Verejným činiteľom je volený funkcionár alebo iný zodpovedný pracovník orgánu štátnej správy alebo samosprávy, súdu alebo iného štátneho orgánu, štátnej hospodárskej, družstevnej alebo spoločenskej organizácie alebo príslušník ozbrojených síl alebo ozbrojeného zboru, ak sa podieľa na plnení úloh spoločnosti a štátu a používa pri tom právomoc, ktorá mu bola v rámci zodpovednosti za plnenie týchto úloh zverená.“*⁴³ Pre vznik

⁴³ § 89 ods. 9 prvá veta TrZ, Prvá – všeobecná časť, VIII. hlava Spoločné ustanovenia, v znení zákona 557/1991 Zb., ktorým sa dopĺňa Trestný zákon, s účinnosťou od 1. januára 1992.

trestnej zodpovednosti sa v každom prípade vyžadovalo, aby sa osoba ako verejný činiteľ dopustila trestného činu v súvislosti so svojou právomocou a zodpovednosťou. Z hľadiska používaných pojmov však starý Trestný zákon definíciu pojmu „úplatok“, „obstarávanie vecí verejného záujmu“ a ani slovné spojenie „v súvislosti s obstarávaním vecí verejného záujmu“ neobsahoval.

Z hľadiska konania bola tejto skutkovej podstate skoro zrkadlovo koncipovaná skutková podstata trestného činu podplácania (§ 161), no odňatím slobody na jeden rok, nápravným opatrením alebo peňažným trestom sa potrestal páchatel' ako všeobecný subjekt, ktorý **sľúbi, ponúkne** alebo **poskytne** úplatok. Podľa odseku 2, ktorý vyjadruje kvalifikovanú skutkovú podstatu, sa trestom odňatia slobody na dva roky, nápravným opatrením alebo peňažným trestom potrestá každý páchatel' (všeobecný subjekt), ktorý sa dopustí tohto trestného činu vo vzťahu k hmotnému predmetu útoku, ktorým je verejný činiteľ. Z hľadiska formulačnej a štylistickej správności nemožno hovoriť o úplnom zrkadlovom obraze skutkových podstát trestného činu prijímania úplatku (§ 160) a podplácania (§ 161), keďže do formulácie prvej zo skutkových podstát nebolo začlenené konanie páchatel'a spocívajúce v žiadaní úplatku.

V nasledujúcich ustanoveniach bola obsiahnutá skutková podstata trestného činu nepriameho úplatkárstva pozostávajúca z nepriameho prijímania úplatku (§ 162 ods. 1) a nepriameho podplácania (§ 162 ods. 2). Podstata nepriameho prijímania úplatku spocívala v tom, že páchatel' **žiadal** alebo **prijal** úplatok za to, že svojím vlastným vplyvom bude pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa alebo z dôvodu, že už tak urobil. Toto konanie páchatel'a je možné potrestať trestom odňatia slobody až na dva roky. Rovnako ako je tomu v prípade zrkadlového postavenia skutkových podstát prijímania úplatku a podplácania. Aj v prípade nepriameho podplácania ide o skutkovú podstatu, ktorá je skoro zrkadlovo postavená nepriamemu prijímaniu úplatku, keďže podľa § 162 ods. 2 je trestom odňatia slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením trestané také konanie páchatel'a, ktorý inému poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok, aby tento pôsobil vlastným vplyvom na výkon právomoci verejného činiteľa alebo preto, že už tak urobil.

vykonáva, boli v súlade s medzinárodnou zmluvou alebo so súhlasom našich orgánov.

Zákon č. 171/2003 Z. z. s účinnosťou od 1. septembra 2003 zaviedol do trestného práva zásadu trikrát a dosť, relatívnu možnosť prepustenia z výkonu doživotného trestu po výkone 25 rokov trestu, asperačnú zásadu pri spáchaní viacerých trestných činov viacerými skutkami a nemožnosť podmieneného prepustenia z doživotného trestu odňatia slobody pri tých najzávažnejších trestných činoch. Z pohľadu korupčných trestných činov došlo k zvýšeniu trestnej sadzby z dvoch na tri roky v prípade skutkových podstát prijímania úplatku a inej nenáležitej výhody podľa § 160a ods. 2, § 160b a § 160c.

Zákon č. 457/2003 Z. z. s účinnosťou od 1. decembra 2003 síce primárne novelizoval zákon o trestnom konaní (starý Trestný poriadok), no dotkol sa aj korupčných trestných činov, a to tak, že odkaz na skutkové podstaty prijímania úplatku a inej nenáležitej výhody podľa § 160, § 160a až § 160c, podplácania podľa § 161, § 161a až § 161c, ako aj nepriamej korupcie podľa § 162 bol doplnený do skutkovej podstaty neprekazenia trestného činu (§ 167) a tiež do skutkovej podstaty nezánámenia trestného činu (§ 168).

Zákon č. 403/2004 Z. z. z 24. júna 2004 s účinnosťou od 1. augusta 2004 o európskom zatýkacom rozkaze sa dotkol aj vymedzenia pojmu verejný činiteľ ako odrazu integračných procesov a vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Verejným činiteľom od účinnosti tohto zákona je nielen zodpovedný pracovník orgánu činného v trestnom konaní iného štátu, ale aj orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, pričom slovné spojenie „vysielajúci štát“ bolo nahradené slovným spojením „takého štátu alebo orgánu“.

2. Právna úprava postihu korupcie po rekodifikácii trestného práva a aktuálna trestnoprávna úprava

Potreba rekodifikovania trestného práva sa u nás postupne a stále intenzívnejšie zdôrazňovala už niekoľko rokov po osamostatnení sa. Rekodifikačné práce boli zavŕšené v máji 2005, kedy NR SR schválila nový Trestný zákon, ako aj nový Trestný poriadok. Prijatím zákona č. 300/2005 Z. z. a zákona č. 301/2005 Z. z., v oboch prípadoch zhodne

ŠPECIFIKÁ ODHAĽOVANIA KORUPCIE

Korupcia ako taká je charakteristická tým, že zahŕňa celý rad foriem a spôsobov konaní, ktoré sa vyznačujú vysokou variabilitnosťou, veľkou rozmanitosťou. Dá sa povedať, že prirodzeným dôsledkom každej zmeny v oblasti spoločenského života sú aj nové spôsoby a formy páchania, ako aj utajovania korupcie. Aj z tohto dôvodu sa ukázalo podstatne vhodnejšie definovanie korupčného konania prostredníctvom charakteristických znakov, ako prostredníctvom exaktnej definície. Podstatou korupčného konania v každom prípade je, že určitý subjekt (korumpovaný) získava neoprávnenú výhodu/y (úplatok) predovšetkým pomocou zneužitia svojho spoločenského postavenia v prospech iného konkrétneho subjektu (korumpujúceho) a spravidla na úkor iných subjektov. Napriek tomu, že podstata korupčného konania zostáva zachovaná, formy, spôsoby a ďalšie okolnosti páchania tohto druhu trestnej činnosti sú veľmi rôznorodé, rozmanité a v jednotlivých prípadoch sa odlišujú. Korupčná trestná činnosť je charakteristická vysokou sofistikovanosťou, dôkladnou a dôslednou premyslenosťou foriem a spôsobov spáchania, erudovanosťou subjektov zúčastnených na korupčnom konaní, dôsledným utajovaním podstaty korupčného konania, čo v konečnom dôsledku odôvodňuje vysokú latenciu korupcie ako takej. Vo svojom súhrne tieto skutočnosti výrazne komplikujú proces odhaľovania a následne aj proces dokazovania korupčného konania. Odhaľovanie korupcie sa v dôsledku uvedených skutočností nemôže realizovať v čase páchania tejto trestnej činnosti. Prebieha následne až po dokonaní korupčného konania a je typické informačnou núdzou. Proces odhaľovania korupcie výrazne determinujú špecifiká korupčnej kriminality, medzi ktoré je možné zaradiť:⁵⁵

- špecifiká spôsobu spáchania korupčných trestných činov, teda špecifiká *modus operandi*, ktorý v sebe zahŕňa nielen predchádzajúce

⁵⁵ TÓTHOVÁ, M. Špecifiká odhaľovania korupcie. In *Notitiae ex Academia Bratislavensi iurisprudentiae*. Bratislava : EUROKÓDEX, č. 1/2011, s. 85 a nasl.

úkony v podobe prípravy, ale aj následné úkony v podobe utajovania korupčnej kriminality,

- špecifiká korupčného vzťahu a právnej úpravy postihu korupcie,
- špecifiká vzťahujúce sa na pojem „úplatok“ a na jeho vymedzenie,
- špecifiká typických stôp korupčného konania (typicky pamäťové stopy, niektoré materiálne stopy) a
- vysokú mieru latencie, ktorou je korupčná kriminalita charakteristická.

Spôsoby páchania (*modus operandi*) korupčnej trestnej činnosti vrátane predošlých úkonov v podobe prípravy a následných úkonov v podobe utajovania sú veľmi špecifické. Ich poznanie je dôležité nielen pre odhaľovanie, ale aj pre dokazovanie korupčnej trestnej činnosti.⁵⁶ Korupčné trestné činy sú v súčasnosti páchané vysoko profesionálne, sofistikovane a v konkrétnej oblasti erudovanými osobami, ktoré disponujú potrebnou rozhodovacou právomocou. Popri tomto sa sústavne vyvíjajú a menia. Prakticky každá zmena spoločenských podmienok so sebou automaticky prináša aj nové prvky v páchaní korupčnej trestnej činnosti alebo priamo nové spôsoby jej páchania. Skutočná podstata konania je zúčastnenými subjektmi veľmi odborne, premyslene a často množstvom úkonov zakrývaná tak, že v mnohých prípadoch je veľmi problematické charakterizovať ich konanie ako trestnoprávne relevantné korupčné konanie, teda je problematické korupčné konanie odhaliť. Páchatelia korupčné konanie operatívne prispôbujú dostupným a známym prostriedkom a metódam smerujúcim k odhaleniu korupcie a snažia sa vyhnúť takým formám správania sa a takým úkonom, ktoré by riziko odhalenia z ich pohľadu zvyšovali.⁵⁷

Spôsob spáchania korupčných trestných činov sa realizuje vo forme dohody, ktorá môže byť výslovná, no nevylučuje sa ani konkludentný súhlas. Dohoda realizovaná medzi subjektmi korupčného vzťahu má v absolútnej väčšine prípadov ústnu formu, keďže žiadny

⁵⁶ VIKTORYOVÁ, J., BANGO, D., PALAREC, J., PAŽÍTKA, J., MAŠLANY, F., BLATNICKÝ, J., VAJZER, L. *Vyšetrovanie vybraných trestných činov*. Bratislava : APZ v Bratislave, 2007, s. 319 a nasl.

⁵⁷ JOHNSON, A. J., LE VINE, V. T. *Political Corruption. A Handbook*. New Brunswick, Oxford : Transaction Publishers, 1989, s. 963 – 984.